

RIGÁN LÓRÁND

Mint hal a vízben vagy mint a zen mesterek

■ „Kell valamilyen szenvedély az élethez.” Néha, amikor (még) lelkesedem valamiért, vagy egyenesen és leplezetlenül *rajongok*, idézni szoktam ismerőseimnek Borges mondatát – esetenként a „különböen megette a fene” kiegészítéssel.

Hát ez a szenvedély az, ami Lajosban nagyon megvolt! A mondatot, a hozzáállás nevét csak később találtam, olvastam hozzá ehhez a nagyon személyes, ugyanakkor teljesen nyilvánvaló titokhoz, ami értelmeseen éltetni tud egy embert annyi termékeny évtizeden át – miután őt már megismertem; és ekkor csaptam a homlokomra, hogy hát igen-igen, na, valószínűleg ez az!

Egy fikarcnyi kiábrándultság, egy csepp cinizmus és ecetes keserűség nélkül – amikor pedig annyi oka adódna az embernek ezekre is, már ha hagyná magát –, nyugalommal, derűvel, értő és kíváncsi tekintettel fordulni a dolgok felé. Ezt láttam, láthattam szemében szinte naponta, tizenhárom éven át, mialatt famulusa és kollégája, szerkesztőtársa lehettem.

Neki is köszönhetem, hogy húszas éveim első felében, újdonsült *Korunk*-szerkesztőként talán másodjára is benőtt a fejem lágya, hogy apránként újratulultam írni és olvasni mellette, meg hogy személyében konkrét példát láttam arra, milyen is az, ha egy ember, mint hal a vízben, a létező leggyönyörűbb közegben élhet boldogan és a lehető legnagyobb természetességgel, a lélegzetvétel ösztönösségével, a zen mesterek közvetlenségével nap mint nap: a művészetben, a kultúrában, az irodalomban...

Két lezáratlan, közös tervünk volt, csupáncsak rövid távon, az idei évre, egy közös lapszám meg egy könyvszerkesztés, és én épp aznapra terveztem, hogy beszéljek vele ezekről a tervekről is, amikor az agyvérzés érte. De hogy maradhat abba valami ennyire hirtelen? Egy ennyire tartalmas, tervekkel teli élet?!

Van egy elgondolás, ami szerint az emberi élet maga – lezárt, elvileg lezárható – műalkotás lehet, és ezért van, lehetséges olyan, hogy „időben érkező halál”, ami megpecsétel, és pontot tesz, meg lekerekít valamit.

Hát épp ez az, amiről itt *nincs* szó. Ahol valódi élet van, ott a tervek hálója is minden pillanatban kivétel a jövőre, és már maga az is elegendő idő az újrakezdésre, újjászületésre, ha az ember feláll az íróasztala mellől nyújtózni, hogy öt perc múlva ugyanott, de már máshogyan és máshonnan folytassa.

Ez a cselekvésre hangoltság, állandó újrakezdni és szüntelenül folytatni tudás olyasmi, aminek az élet titkához nagyon szoros köze van. Az eső után, ha a hálóját elmosta, a pók egy pillanatra se áll meg keseregni, siránkozni, hanem azonnal újat sző: ez a lételeme, az élete. Ilyen egyszerű közvetlenséggel létezett és alkotott a maga lételemében távozó barátom, a szerkesztő, író, olvasó, ötletelő és alkotó Kántor Lajos is.

Nagyon szerette, ha annyi minden fér bele egyetlenegy napjába, mint egy átlagos embernek legalább háromba, és élete minden napja, még a legutolsó is

szellemi munkával, akcióval csordultig teli nap volt. Mindig, mindenhol ott volt, testestül-lelkestül, egészen benne volt mindenben, ahol a dolgok éppen történtek. Szenvedély és kíváncsiság, szívós, rendíthetetlen érdeklődés éltette – hát mi lehet ennél szebb emberi sors? Ilyen egyszerű ez! (És ezt tőle tanultam.) Az ember reggel felkel, este lefekszik, és közte azt csinál, amit szeret.

Mindörökre büszke maradok arra, hogy munkatársaként tizenhárom éven át részem lehetett ebből a ragályos, közös, élet és szellem, művészet és kultúra szenvedélyből, ami a napnál világosabban sugárzott át mindannyiunkra, akik körülötte voltunk. „Jelen lenni, olvasni, írni – méltóbb program hetven-akárhány évesen is, mint irigykedni a fiatalokra, netán gyűlölködni, utálkozni, unatkozni, gyászba süppedni, várni a halált” – írta egyik utóbbi könyvében. Nemcsak valamilyen – hanem egészen páratlan szenvedély volt benne az élethez!